A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeş–Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3 Intézet	Magyar Néprajz és Antropológia Intézet
1.4 Szakterület	Kultúratudományok
1.5 Képzési szint	Alapképzés
1.6 Szak / Képesítés	Kultúratudományok

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve		LLC 1223 **Archetipikus szimbolizáció**					
2.2 Az előadásért felelős tanár neve				Dr. Tánczos Vilmos egyetemi tanár			
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve				Dr. Tánczos Vilmos egyetemi tanár			
2.4 Tanulmányi év	II	2.5 Félév	2	2.6 Értékelés módja	Vizsga (V/E)	2.7 Tantárgy típusa	Sz (szak~) Kö (kötelező)

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszáma)

3.1 Heti óraszám	4	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor	2
3.4 Tantervben szereplő össz-óraszám	56	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	28
A tanulmányi idő elosztása:					
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					50
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					43
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portofóliók, referátumok, esszék kidolgozása					22
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					2
Vizsgák					2
Más tevékenységek					

3.7 Egyéni munka össz-óraszáma	119
3.8 A félév össz-óraszáma	175
3.9 Kreditszám	7

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	• –
4.2 Kompetenciabeli	• –

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	• infrastruktúra (terem, tábla, laptop, vetítő)
5.2 A szeminárium lebonyolításának feltételei	• infrastruktúra (terem, tábla, laptop, vetítő)

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai kompetenciák	• különböző kulturális tények és jelenségek elemzéséhez szükséges alapfogalmak, elméletek és módszerek ismerete és alkalmazása • kulturális tények leírása és értelmezése többszempontú kontextualizáción keresztül • szakspecifikus fogalmak és módszerek interdiszciplináris keretben való értelmezése • kulturális tények elemzésében érvényesíthető szempontok előnyeinek és hátrányainak felmérése megfelelő kritériumok alkalmazásával • a szaktudás átadásában (ti. annak ismertetésére, kifejtésére) legalkalmasabbnak vélt eljárások felismerése, valamint alkalmazásuk sajátosságainak és következményeinek tudatosítás • a néprajzi alapfogalmak, módszerek és elméletek (be)azonosítása, illetve meghatározása • a néprajzi irányzatok és módszerek fontosságának felismerése, sajátosságainak beazonosítása a kultúrakutatás tudománytörténeti kontextusában
Transzverzális kompetenciák	• a szakmai feladatok kijelölt határidőn belüli hatékony és felelősségteljes teljesítése/megvalósítása a tudományos tevékenység etikai elveinek tiszteletben tartásával és a szakszerű hivatkozás szabályainak szigorú alkalmazásával (gyakorlati jellegű tevékenységek során a magyar népi kultúra különböző területein fellelhető, gyűjthető és értelmezhető jelenségek áttekintése; lehetséges kutatási témák körvonalazása és módszertani megközelíthetőségének megvitatása) • csoporton belüli, illetve személyközi (interperszonális) kommunikációs készségek fejlesztése és a csoportmunka keretében felvállalható szerepek kialakítása

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	• A tantárgy célja az egyetemes archetipikus szimbólumok rendszerének és a magyar folklór jelképeinek megismerése, továbbá a szimbólumelemzés módszerének gyakorlati elsajátítása. • A hallgatók a kultúra különböző területein (pl. vallás és mítosz, szellemi népi kultúra, populáris kultúra, szépirodalom, vizuális művészetek, nyelvi kifejezés stb.) működő archetipikus szimbólumrendszert a magyar folklór hagyományos műfajaira alapozva (hiedelemvilág, a népi líra műfajai, népszokások és szokásköltészet, verses epikus műfajok, proverbiumok, modern mítoszok stb.) ismerik meg.
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	• A kurzus előadásai általános elméleti ismereteket nyújtanak a képzelet archetipikus képeiről: 1. Alapfogalmak: archetípus, szimbólum, képzetkör (séma), a képzetkörök működésének dinamikus alapelvei. 2. A szimbolikus gondolkodás története a magaskultúrában, a XX. századi pszichoanalitikusok nézetei. 3. Az archetipikus szimbólumok

	rendszerszerűsége, a szimbolizáció motiváltsága és vallásos jellege. 4. A szimbólumok szerepe a megismerésben (vallás, mítosz, művészetek).

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A mítoszok szimbolizmusa Fogalmak: mitopoétikus kor, mítosz és rítus, szimbolizmus a mítoszokban, szinkretizmus, dulaizmus, bináris oppozíciók **Kötelező könyvészet:** 1. Lucien Lévy-Bruhl: A természeti népek világképe. In: Ferge Zsuzsa (szerk.): A francia szociológia. Bp., 1971. 161–178.; 2. Voigt Vilmos: A primitív vallások és a primitív gondolkodás. In: A vallási élmény története. Bp., 2004. 115–139. **Ajánlott könyvészet:** 1. Cocchiara, Giuseppe.: Az örök vadember. Bp., 1965.; 2. Eliade, Mircea: A szent és a profán. Bp., 1987.; 3. Frazer, J. G.: Az Aranyág. Bp., 1965/1995.; 4. Kirk, G. S.: A mítosz. Bp., 1993.; 5. Meletyinszkij, Je.: A mítosz poétikája. Bp., 1985.; 6. Tokarev, Sz. A. (szerk.): Mitológiai Enciklopédia. I–II. Bp. 1988.; 7. Ivanov, Vjacseszlav V.: A kettős szimbolikus osztályozásról. In: Nyelv, mítosz, kultúra. Budapest, 48–66.; 8. Fejős Zoltán: A szimbolizáció problémája Lévi-Straussnál. In: Kapitány Ágnes–Kapitány Gábor (szerk.): „Jelbeszéd az életünk”. A szimbolizáció története és kutatásának módszerei. Budapest, 1995. 2	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	Az előadásokat vizuális szemléltetés és megbeszélés követi. Az előadások elektronikus vázlatait a hallgatók megkapják.
2. A szimbólum fagalmának platonikus értelmezése Fogalmak: az arisztotelészi metafora fogalma, a platoni képszemlélet, a keresztény neoplatonizmus (Pszeudo-Dionysios Areopagita) **Kötelező könyvészet:** 1. Gombrich, Ernst: Icones Symbolicae. A szimbolikus kifejezés filozófiái és ezek hatása a művészetre. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szeged, 1997. 31–114. **Ajánlott könyvészet:** 1. Jan Białostocki: Ikonográfia. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szeged, 1997. 227–251.; 2. Platón: Összes művei. Budapest, 1984. 1–3.; 3. Maurice de Gandillac: Pszeudo-Dionüsziuosz. In: Ruhbach, G.–Sudbrack, 4. J.: Nagy misztikusok. Bp., Kairosz Kiadó, 79–94.	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
3. A középkori képszemlélet Fogalmak: univerzális szimbolizmus, didaktikus jelleg, misztikus jelleg, ferences képszemlélet, ars memoriae a középkorban	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat,	

Kötelező könyvészet: 1. Duby, Georges: A középkor képi világa: In: A katedrálisok kora. Bp., 1998. 231–270. **Ajánlott könyvészet:** 1. Gombrich, Ernst: Icones Symbolicae. A szimbolikus kifejezés filozófiái és ezek hatása a művészetre. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szeged, 1997. 31–114.; 2. Daniel Arasse: Ars Memoriae és vizuális szimbólumok. A képzelet kritikája és a reneszánsz vége. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szeged, 1997. 115–156.; 3. Gurevics, A. J.: A középkori népi kultúra. Bp., 1987.; 4. Assmann, Jan: A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban. Budapest, Atlantisz Könyvkiadó, 1999.	illetve szemléltetés	
4. A középkori karneváli világkép Fogalmak: orgiasztikus jelleg, az erőszak megnyilvánulásai, charivari, a szavak inváziója, termékenységkultusz, káosz és kozmusz oppozíciója etc. **Kötelező könyvészet:** 1. Tánczos Vilmos: A karneváli világ: In: Folklórszimbólumok. Kolozsvár, 2006. 86–101. **Ajánlott könyvészet:** 1. Bahtyin, Mihail: François Rabelais művészete. A középkor és a reneszánsz népi kultúrája. Bp., 1982.; 2. Peter Burke: Népi kultúra a kora újkori Európában. Bp., 1991. 213–285. (Két fejezet: A Farsang világa; A Böjt diadala); 3. Ginzburg, Carlo: Rituális fosztogatások. In: Sebők Marcell (szerk.): Történeti antropológia. Módszertani írások és esettanulmányok. Budapest, Replika Kör, 2000. 279–298.; 4. Schindler, Norbert: Karnevál, egyház és fordított világ. A 16. századi nevetéskultúra funkciójáról. In: Sebők Marcell (szerk.): Történeti antropológia. Módszertani írások és esettanulmányok. Budapest, Replika Kör, 2000. 183 – 216.	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
5. A keresztény angelológia Fogalmak:az angyalok és köztes terek, angyalok és keresztény idő, a védelmező angyal **Kötelező könyvészet:** 1. Pleşu, Andrei 2006: Despre îngeri. Bucureşti, Humanitas **Ajánlott könyvészet:** 1. Bachelard, Gaston: Aerul şi visele. Eseu despre imaginaţia mişcării. Bucureşti, Editura Univers, 1999.; 2. Elekes András: Az angyalok és mi. Teológiai/gyakorlati szempontok az angyalok és angyaltanok értelmezéséhez. Székelyföld X. 2006. 7. 94–104.;	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	

3. Réau, Louis: Iconographie de l'art chrétien. I., II/1–2., III/1–3., Paris, PUF, 1955.; 4. Pócs Éva: Egyházi benedikció – paraszti ráolvasás. In: Hofer Tamás (szerk.): Történeti antropológia. Budapest, 1984. 109–137.		
6. A középkori időfelfogás Fogalmak: ciklikus és messianisztikus idő, a lineáris idő a kereszténységben, eszkatologikus szimbólumok, a paradicsom és az aranykor **Kötelező könyvészet:** 1. Gurevics, A. J.: A középkor tér- és időszemlélete. In: A középkori ember világképe. Bp., 1979. 25–134. **Ajánlott könyvészet:** 1. Eliade, Mircea: Az örök visszatérés mítosza, avagy a mindenség és a történelem. Bp., 1993.; 2. Zirkuli Péter: „A történelem rémülete". Eliade mítoszelméletéről. BUKSZ, 1996, nyár, 186–203.; 3. Gagyi József: Jelek égen és földön. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 1998.; 4. Fejős Zoltán (szerk.): Idő és antropológia. Bp., 2000.; 5. Daniélou, Jean: A történelem misztériuma. Budapest, Kairosz Kiadó, 2006.; 6. Delumeau, Jean: A paradicsom története – a gyönyörök kertje. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2004.; 7. Tánczos Vilmos: Folklórszimbólumok. Kv., 2006. 232–247. és 293–303.	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
7. A középkori térfelfogás Fogalmak: szent tér, démonizált tér, imádat és zarándoklat a középkorban, a keresztút **Kötelező könyvészet:** 1. Gurevics, A. J.: A középkor tér- és időszemlélete. In: A középkori ember világképe. Bp., 1979. 25–134. **Ajánlott könyvészet:** 1. Bausinger, Hermann: Népi kultúra a technika korszakában. Bp., 1995.; 2. Pierre Nora: Les lieux de mémoire. I–III. Paris, 1984–1993.; 3. Sigal, Pierre André: Isten vándorai. Középkori zarándoklatok és zarándokok. Budapest, 1989.; 4. Voigt Vilmos: Egy példa: vallás és vándorlás. In: A vallási élmény története. Bp., 2004. 189–207.; 5. Bartha Elek: Vallásökológia. Debrecen, 1992.; 6. Bálint Sándor–Barna Gábor: Búcsújáró magyarok. Bp., 1994.; 7. Eliade, Mircea: A szent és a profán. Bp., 1987.	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
8. Vallásos szimbolizmus a modern korban (barokk,	frontális előadás	

felvilágosodás, romantika) Fogalmak: a 16-18. századi egyház reformja, a racionalizmus a kép új elképzeléseiben, a modern miszticizmus **Kötelező könyvészet:** 1. Burke, Peter: Népi kultúra a kora újkori Európában. Bp., 1991. **Ajánlott könyvészet:** 1. Hobsbawm, Eric: Primitív lázadók. Vázlatok a társadalmi mozgalmak archaikus formáiról a XIX. és a XX. században. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974.; 2. Kiss László: Az „ezeréves birodalom". A millenarista eszme állandósága és változása a népi szektákban és mozgalmakban. Szofi. 2002/VI., 1–2. sz., 120–130.; 3. Cohn, Norman: The Pursuit of the Millenium. Secker&Warburg, London, 1957.; 4. Voigt Vilmos: A vallási élmény története. Bp., 2004. 115–139.; 5. Gagyi József: Jelek égen és földön. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 1998.; 6. Kiss Dénes: A CE szövetség és a református egyház. Erdélyi Társadalom, 1/2., 2003. 55–66.; 7. Szigeti Jenő: Protestáns népi látomások a XVIII. századból. I. kötet. Budapest, L'Harmattan, 2006.; 8. Budai Pál: A' Köznép babonái és Balvélekedései ellen való Prédikátziók. Nagybajom 1811–1824. Sajtó alá rendezte: Szacsvay Éva és Szalánszki Edit. Budapest, L' Harmattan–PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék, 2005.	leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
9. A pszichoanalízis szimbólumfelfogása (S. Freud, C. G. Jung) Fogalmak: a belső képek, a mentális képek, a képzeletbeli szerkezet, a kollektív archetipusok, az archetípusok és a vallás **Kötelező könyvészet:** 1. Jung, Carl Gustav: Az ember és szimbólumai. Bp., 1993. **Ajánlott könyvészet:** 1. Jan Białostocki: A „kerettémák" és az archetipikus képek. In: Régi és új a művészettörténetben. Budapest, 1982.; 2. Uő: Ikonográfia. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szeged. 1997. 227–251.; 3. Jeleazar Meletyinszkij: Analitikus pszichológia. In: A mítosz poétikája. Budapest, 1985., 74–95.; 4. Tánczos Vilmos: A folklór képi nyelve. In: Uő: Folklórszimbólumok. Kolozsvár, KJNT–BBTE, 2006. 7–27.	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
10. A képzelet antropológiai struktúrái (Gilbert Durand rendszere) Fogalmak: az archetipális mítoszkritika, az archetípusok sajátos szemiózisa, az ősképek, a kulturális szimbólumok, a	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	

szimbólumkonstellációk **Kötelező könyvészet:** 1. Ries, Julien: A vallásos ember és a szent az új antropológiai szemlélet megvilágításában. In: Uő. (szerk.): A szent antropológiája. Bp., 2003. 27–54. **Ajánlott könyvészet:** 1. Durand, Gilbert: Structurile antropologice ale imaginarului. Bucureşti, Editura Univers, 1977.; 2. Uő: Imaginarul. Eseu despre ştiinţele şi filozofia imaginii. In: Avanturile imaginii. Bucureşti, Nemira, 1999. 123–207.; 3. Uő: A vallásos ember és szimbólumai. In: Ries, Julien (szerk.): A szent antropológiája. A homo religiosus eredete és problémája. Budapest, Typotex, 2003. 75–124.		
11. A hamburgi ikonológiai iskola **Kötelező könyvészet: -** Ernst Cassirer: A szimbolikus formák filozófiája **Ajánlott könyvészet:** 1. Szőnyi György Endre: A szimbolikus formák filozófiája – Ernst Cassirer. In: Pictura & Scriptura. Hagyományalapú kulturális reprezentációk huszadik századi elméletei. Szeged, JATEPress, 2004., 45–52.; 2. Voigt Vilmos: Bevezetés Ernst Cassirer szimbólumhasználatába. In: Kapitány Ágnes–Kapitány Gábor: „Jelbeszéd az életünk” A szimbolizáció története és kutatásának módszerei. Budapest, 1995. 247–257.; 3. Meletyinszkij, Jeleazar: Szimbolikus elméletek. In: A mítosz poétikája. Budapest, 1985., 58–74. (E. Cassirer szimbólumfelfogásához); 4. Cassirer, Ernst: Szimbolikus formák. Budapest, Osiris, 2000. B.) Az ikonológia etnológusa: Erwin Panofsky. Ernst Gombrich rendszere. **Ajánlott könyvészet:** 1. Szőnyi György Endre: Ikonográfia és ikonológia II. Panofsky és Gombrich rendszerei. In: Pictura & Scriptura. Szeged, JATEPress, 2004., 75–114. C.) Aby Warburg mint a posztmodern előfutára **Ajánlott könyvészet:** 1. Szőnyi György Endre: Pictura & Scriptura. Hagyományalapú kulturális reprezentációk huszadik századi elméletei. Szeged, JATEPress, 2004., 53–74. és 203–228. (Két fejezet: I. Ikonográfia és ikonológia I. Történeti áttekintés és Aby Warburg munkássága. II. Posztstrukturalista recepció: Warburg esete.)	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	

12. Szimbolikus rítusok. Arnold van Gennep és Mary Douglas a rítusokról Fogalmak: átmeneti rítus, beavatás, a ritualizált népi jogfelfogás, az átmeneti rítusok szakaszai **Kötelező könyvészet:** 1. Fejős Zoltán: Az átmeneti rítusok. Arnold van Gennep elméletének vázlata. Ethnographia XC. 1979. 406–414.; 2. Mary Douglas: Külső határok. In: Biczó Gábor: Antropológiai irányzatok a második világháború után. Debrecen, é. n., 235–251. **Ajánlott könyvészet:** 1. Gennep van, Arnold: Riturile de trecere. Iaşi, Polirom, 1996.; 2. Balázs Lajos: A vágy rítusai – rítusstratégiák. A születés, házasság, halál szokásvilágának lelki hátteréről. Kolozsvár, Scientia Kiadó, 2006.; 3. Dülmen, Richard von: A rettenet színháza. Ítélkezési gyakorlat és büntetőrituálék a kora újkorban. Budapest, 1990.; 4. Tárkány-Szűcs Ernő: Magyar jogi népszokások. Budapest, 1981.; 5. Gurevics, A. J.: „Jogra épül az ország...” In: A középkori ember világképe. Bp., 134–184.	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
13. Imaginárius a modern korban Fogalmak: társadalmi kommunikáció az elektronikus korban, kép és írás, intermedialitás, virtuális valóság, tér és idő a modern korban **Kötelező könyvészet:** 1. Nyíri Kristóf: Hagyomány és szóbeliség. In: Uő: A hagyomány filozófiája. Budapest, T-Twins - Lukács Archívum, 1994. **Ajánlott könyvészet:** 1. Nyíri Kristóf: Hagyomány és képi gondolkodás. Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián. Társadalomtudományok, 2001.; 2. Uő: A virtuális egyetem felé. Educatio 1997/4; Uő: A virtuális egyetem filozófiájához. Liget, 2000 február; 3. McLuhan, Marshall: A közlési eszköz maga az üzenet. In: Halász László (szerk.): Vége a Gutenberg-galaxisnak? Bp., 1985.; 4. Postman, Neil: Amusing Ourselves to Death. Public Discourse in the Age of Show Business. New York, Penguin Books, 1986.; 5. Virilio, Paul: Az eltűnés esztétikája. Budapest, Balassi Kiadó, 1992.	frontális előadás leíró, értelmező és okfeltáró magyarázat, illetve szemléltetés	
14. A fotográfia antropológiája Fogalmak: a fénykép a hagyományos társadalomban, értelmezési lehetőségek, módszerek **Kötelező könyvészet:** 1. Nagy Károly Zsolt: A fotóantropológia és az antropológiai fotó lehetőségei a „digitális képi forradalom“ korában. Tabula VIII. 2005. 1. 91–109. **Ajánlott könyvészet:** 1. Kunt Ernő: A fénykép a parasztság életében.	interaktív tevékenység(ek) rendszerezés	• a félév során elhangzottak, megbeszéltek áttekintése/ismétlése

Vizuális-antropológiai megközelítés. Népi Kultúra–Népi Társadalom XIV. 1987. 235–290.; 2. Uő: Az antropológia keresése. Budapest, L'Harmattan, Documentatio Ethnographica 20. 2003.		(koherens egésszé való összeállítása) • a lényeg összefoglalása, fontosabb elemek/adatok kiemelése, hallgatók kérdéseinek megválaszolása

Könyvészet

BIAŁOSTOCKI, Jan

1982 A „kerettémák" és az archetipikus képek. In: Uő: *Régi és új a művészettörténetben.* Budapest, 167–177.

BRAGA, Corin

1999 *10 studii de arhetipologie.* Cluj–Napoca, Editura Dacia

DÂNCU, Vasile Sebastian

1999 *Comunicarea simbolică*. Arhitectura discursului publicitar. Cluj-Napoca, Editura Dacia

DURAND, Gilbert

1977 *Structurile antropologice ale imaginarului.* Bucureşti (2. ed. 2000., Bucureşti, Univers)

ELIADE, Mircea

1997 *Képek és jelképek.* Budapest Részletek: G. Dumézil előszava (7–31.), A „középpont" szimbolikája (33–71.), Szimbolizmus és történelem (195–229.)

FRYE, Northrop

2001 Az irodalom archetípusai. In: Bókay Antal–Vilcsek Béla (szerk.): *A magyar irodalomtudomány kialakulása.* Budapest

GOMBRICH, Ernst

1977 *Icones smbolicae*. A szimbolikus kifejezés filozófiái és ezek hatása a művészetre. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szöveggyűjtemény az irodalom és a képzőművészet szimbolizmusáról. Szeged, JATEPress, 31–114.

JUNG, Carl Gustav

1993 A tudattalan megközelítése. In: Uő: *Az ember és szimbólumai.* Budapest, 17–105.

LÜKŐ Gábor

1942/1987/2001 A magyar jelképrendszer. In: *A magyar lélek formái.* Budapest, 7–156.

MORARU, Mădălina

2009 *Mit şi publicitate.* Bucureşti, Nemira

PÁL József (szerk.)
1997 *Az ikonológia elmélete*. Szöveggyűjtemény az irodalom és a képzőművészet szimbolizmusáról. Szeged, JATE Press, Ikonologia és Műértelmezés 1.
PLATÓN
1983 *Válogatott művei.* Budapest, Európa Könyvkiadó
RÓHEIM Géza
1984 *A bűvös tükör.* Válogatás Róheim Géza tanulmányaiból. Budapest, Magvető Kiadó
SZŐNYI György Endre
2004 *Pictura & Scriptura.* Hagyományalapú kulturális reprezentációk huszadik századi elméletei. Szeged, JATEPress, Ikonologia és Műértelmezés 10.
TÁNCZOS Vilmos
2001 *Nyiss kaput, angyal!* Moldvai csángó népi imádságok. Archetipikus szimbolizáció és élettér. Budapest, Püski Kiadó
TÁNCZOS Vilmos
2006 *Folklórszimbólumok*. Egyetemi jegyzet. Kolozsvár, KJNT–BBTE Magyar Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszék

8.2 Szeminárium	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. **Szimbolizmus a mítoszban** Fogalmak: animizmus, mágia fetisizmus, a kulturális primitivizmus esztétikája, samanizmus **Kötelező könyvészet:** 1. Cocchiara, Giuseppe.: Az európai folklór története. Budapest 1962. **Ajánlott könyvészet:** 1. Eliade, Mircea: Vallási hiedelmek és eszmék története. Bp. I–III. 1993.; 2. Diószegi Vilmos: A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben. Bp., 1959/1998.; 3. Dienes István: A honfoglaló magyarok és ősi hiedelmeik. In: Hajdú Péter (szerk.): Uráli népek. Budapest, 1975. 77–108.; 4. Diószegi Vilmos: A pogány magyarok hitvilága. Bp., 1967.; 5. Dömötör Tekla: A magyar nép hiedelemvilága. Bp., 1981.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés	A szemináriumokon egy-egy archetipikus képzetkör bemutatását kell elvégezni a mítoszok, a folklór, az irodalom, a nyelv és a képzőművészetek területéről vett példák segítségével.
2. **Mitopoétikus világkép a Gilgamesben** **Kötelező könyvészet:** 1. Gilgames. Agyagtáblák üzenete. Válogatta és a jegyzeteket írta Komoróczy Géza. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1986. 64–141.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	

3. **Egy ortodox ikon szimbolizmusa (Andrej Rubljov: Troica)** **Kötelező könyvészet:** 1. Orosz György: Egy XV. századi ortodox ikon üzenete a ma emberének. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXVII. 1989. 141–145. **Ajánlott könyvészet:** 1. Pomeranc, Grigorij: Rubljov Szentháromsága. 2000 1990, július–augusztus, 92–98.; 2. Cserbák András: A keleti templom ikonográfiája és a vizuális kommunikáció. In: Barna Gábor (szerk.): A szenttisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. Szeged, Néprajzi Tanszék, 2001. 32–40.; 3. Ruzsa György: Ikonok könyve. Bp., 1981.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	
4. **A karneváli világkép a középkorban** Fogalmak: orgiasztikus jelleg, az erőszak intézményei, káosz és kozmosz dualizmusa, a szavak inváziója, termékenységképzetek etc. **Kötelező könyvészet:** 1. Tánczos Vilmos: A karneváli világ: In: Folklórszimbólumok. Kolozsvár, 2006. 86–101. **Ajánlott könyvészet:** 1. Bahtyin, Mihail: François Rabelais művészete. A középkor és a reneszánsz népi kultúrája. Bp., 1982.; 2. Peter Burke: Népi kultúra a kora újkori Európában. Bp., 1991. 213–285. (Két fejezet: A Farsang világa; A Böjt diadala); 3. Ginzburg, Carlo: Rituális fosztogatások. In: Sebők Marcell (szerk.): Történeti antropológia. Módszertani írások és esettanulmányok. Budapest, Replika Kör, 2000. 279–298.; 4. Schindler, Norbert: Karnevál, egyház és fordított világ. A 16. századi nevetéskultúra funkciójáról. In: Sebők Marcell (szerk.): Történeti antropológia. Módszertani írások és esettanulmányok. Budapest, Replika Kör, 2000. 183 – 216.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	
5. **A keresztény démonképzetek** Fogalmak: a Rossz archetípusa, az ördög fogalmának történeti változása, védekezési lehetőségek, az angyalok lázadása, ördög a folklórban **Kötelező könyvészet:** 1. Röchrich, Lutz: Az ördög alakja a népköltészetben. Ethnographia LXXVII. 1966. 2. 212–228.; **Ajánlott könyvészet:** 1. Delumeau, Jean: Liniştiţi şi ocrotiţi. Sentimentul de securitate în Occidentul de altădată. I–II. Iaşi, Polirom, 2005.; 2. Muchembled, Robert (red.): Magia şi vrăjitoria în Europa din Evul Mediu pînă astăzi. Bucureşti, Humanitas, 1997.; 3. Nola, Alfonso M. di: Diavolul. Chipurile, isprăvile istoria Satanei	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	

şi prezenţa sa malefică la toate popoarele din Antichitate până astăzi. Bucureşti, Editura BIC ALL, 2000.; 4. Takács György: Kantéros, lüdérc, rekegő. Hárompataki csángó hiedelemmondák. Budapest, Magyar Napló, 2004.		
6. A középkori időfogalom Fogalmak: ciklikus és messianisztikus idő, eszkatológia, aranykor, paradicsom **Kötelező könyvészet:** 1. Gurevics, A. J.: A középkor tér- és időszemlélete. In: A középkori ember világképe. Bp., 1979. 25–134. **Ajánlott könyvészet:** 1. Eliade, Mircea: Az örök visszatérés mítosza, avagy a mindenség és a történelem. Bp., 1993.; 2. Zirkuli Péter: „A történelem rémülete”. Eliade mítoszelméletéről. BUKSZ, 1996, nyár, 186–203.; 3. Gagyi József: Jelek égen és földön. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 1998.; 4. Fejős Zoltán (szerk.): Idő és antropológia. Bp., 2000.; 5. Daniélou, Jean: A történelem misztériuma. Budapest, Kairosz Kiadó, 2006.; 6. Delumeau, Jean: A paradicsom története – a gyönyörök kertje. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2004. 7. Tánczos Vilmos: Folklórszimbólumok. Kv., 2006. 232–247. és 293–303.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	
7. **A középkori térképzetek** Fogalmak: szent és profán tér, a tér szerkezete, démoni és szent tér, búcsújárások a középkorban, keresztútvégzés, ars memoriae **Kötelező könyvészet:** 1. Gurevics, A. J.: A középkor tér- és időszemlélete. In: A középkori ember világképe. Bp., 1979. 25–134. **Ajánlott könyvészet:** 1. Bausinger, Hermann: Népi kultúra a technika korszakában. Bp., 1995.; 2. Pierre Nora: Les lieux de mémoire. I–III. Paris, 1984–1993.; 3. Sigal, Pierre André: Isten vándorai. Középkori zarándoklatok és zarándokok. Budapest, 1989.; 4. Voigt Vilmos: Egy példa: vallás és vándorlás. In: A vallási élmény története. Bp., 2004. 189–207.; 5. Bartha Elek: Vallásökológia. Debrecen, 1992.; 6. Bálint Sándor–Barna Gábor: Búcsújáró magyarok. Bp., 1994.; 7. Eliade, Mircea: A szent és a profán. Bp., 1987.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	
8. **Michel Montaigne felfogása a képzeletről** **Kötelező könyvészet:** 1. Michel Montaigne: Esszék. Bukarest, Kriterion, Téka, 1983. – A következő részek: A hazugokról (43–47), A képzelet erejéről (62–	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	

67), A gyermeknevelésről (73–90), A hiúságról (220–228) **Ajánlott könyvészet:** 1. M. Montaigne: Esszék. In: Vajda Mihály (szerk.) Reneszánsz etikai antológia. Bp., 1984. 318–419.; 2. Daniel Arasse: Ars Memoriae és vizuális szimbólumok. A képzelet kritikája és a reneszánsz vége. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szeged, 1997. 138–156.; Cesare Ripa: Iconologia (1593). Budapest, 1997.		

9. **A barokk kor szimbólumfelfogása** Fogalmak: a barokk neoplatonizmus, a képek racionális értelmezése **Kötelező könyvészet:** 1. Moles A. Abraham: A giccs a boldogság művészete. Budapest, Háttér Kiadó, 1996. **Ajánlott könyvészet:** 1. Ernst Gombrich: Icones Symbolicae. A szimbolikus kifejezés filozófiái és ezek hatása a művészetre. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Szeged, 1997. 31–114.; 2. Uő.: A művészet története. Budapest, Gondolat Kiadó, 1983.; Jan Białostocki: Ikonográfia. In: Pál József (szerk.): Az ikonológia elmélete. Ikonológia és műértelmezés I. Szeged. 1997. 227–251.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	
10. A Szent a 20. századi mítoszelméletekben Fogalmak: a szent apriori eszméje R. Otto felfogásában, a vallás és az archetipusok, a Szent fenomenológai felfogása **Kötelező könyvészet:** 1. Durand, Gilbert: A vallásos ember és szimbólumai. In: Ries, Julien (szerk.): A szent antropológiája. Bp., 2003. 75–124. **Ajánlott könyvészet:** 1. Otto, Rudolf: A szent. Az isteni eszméjében rejlő irracionális és viszonya a racionálishoz. Budapest, 1997. 11–17., 22–43.; 2. Voigt Vilmos: A „szent” és a „szentség”. In: A vallási élmény története. Bp. 2004. 70–76.; 3. Eliade, Mircea: A szent és a profán. A vallási lényegről. Budapest, 1987/1996.; 4. Durkheim, Émile: A vallási élet elemi formái. Budapest, L’Harmattan, 2003. (Részlete: A vallási élet elemi formái. In: Bohannan, Paul–Glazer, Mark (szerk.): Mérföldkövek a kulturális antropológiában. Budapest, 1997. 353–366.); 5. Dubuisson, Daniel: Mitologii ale secolului XX. Dumézil, Lévi-Strauss, Eliade. Iaşi, Polirom, 2003.;	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	

6. Gerardus van der Leeuw: A vallás fenomenológiája. Budapest, 2001.		
11. **Egy kollektív rítus szimbolikus jelentéselemei (E. Panofsky elméletének alkalmazása)** **Ajánlott könyvészet:** 1. Szőnyi György Endre: Ikonográfia és ikonológia II. Panofsky és Gombrich rendszerei. In: Pictura & Scriptura. Szeged, JATEPress, 2004., 75–114.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	
12. **Az ajándék. A kaláka mint a munka ajándékcseréje** Concepte: reciprocitate socială, capital simbolic, munca ca dar **Kötelező könyvészet:** 1. Mauss, Marcel: Tanulmány az ajándékról. In: Uő: Szociológia és antropológia. Budapest, Osiris, 2000. 195–338. **Ajánlott könyvészet:** 1. Bourdieu, Pierre: A szimbolikus tőke. In: A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. Bp., 1978.; 2. Hajdú-Farkas Zoltán: Csíki kaláka. Csíkszereda, Pro-Print, é. n.; 3. Stahl, Henri H.: A román tributális rendszer. In: A régi román falu és öröksége. Bp., 1992. 114–134.	interpretatív magyarázat, vizuális szemléltetés és megbeszélés	
13. **Az antropológiai film** **Munkamódszer: Beszélgetés antropogiai filmek részleteiről.** **Kötelező könyvészet:** Halmos Ádám (szerk.): A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus. Budapest, Dalëktus Fesztivál, Palantír Film Vizuális Antropológiai Alapítvány, 2004. **Ajánlott könyvészet:** Tari János: Néprajzi filmezés Magyarországon. Budapest, Európai Folklór Intézet, 2002.	interaktív tevékenység(ek) rendszerezés, interpretatív magyarázat, megbeszélés	
14. **Összefoglalás. Következtetések. A hallgatók szemináriumi dolgozatának előkészítése.** **Kötelező könyvészet:** nincs **Ajánlott könyvészet:** Tánczos Vilmos: Folklórszimbólumok. Kolozsvár, 2007.	interaktív tevékenység(ek) rendszerezés, interpretatív magyarázat, megbeszélés	
Könyvészet Lásd előbb az egyes szemináriumi témáknál.		

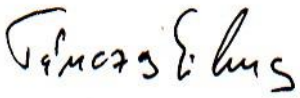
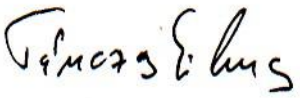
9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

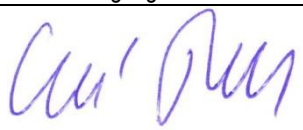
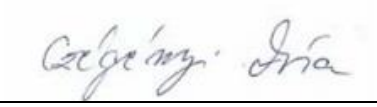
- a tantárgy tartalmilag összhangban van mind az érvényben lévő hazai tanrend tanegységeivel, mind a magyar és nemzetközi felsőoktatási intézményekben oktatott (azonos vagy hasonló) tanegységekkel
- a tantárgy tartalma a nemzetközi és a magyar néprajzi szakirodalom klasszikus és kortárs kézikönyveire, forráskiadványaira és periodikáira egyaránt alapoz
- a tanegységért felelős egyetemi oktató a tudományterület szakembereként tartódik számon (l.

tudományos cím, publikációs lista, hazai és nemzetközi konferenciaszereplés)

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	a) A félév végén a hallgatók ***kollokválnak*** a kurzus és a szemináriumok anyagából. A kollokviumon egy teszt jellegű *feladatlap* kérdéseire válaszolva a hallagtóknak a képzelet archetipikus képeit kell felismerniük, megnevezniük és értelmezniük különböző műfajokban (képzőművészet, filmművészet, irodalom, mítosz, folklór, populáris mitológia stb.) b) A vizsgán ***írásban elemzik*** egy rövid néprajzi *film vagy filmrészlet archetipikus szimólumait*.		50%
10.5 Szeminárium	A szemináriumi anyagból nincs külön vizsga. Az értékelés együtt történik a kurzus anyagával.		50% Együtt a kurzus anyagával (lásd előbb)
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
• a terminológia ismerete, adekvát használata • a szakirodalomban való tájékozódás • a vizsgára való jelentkezés előfeltétele a kijelölt feladatok elvégzése • a túl sok hiányzást felhalmozó hallgatóknak plusz feladatokat kell teljesíteniük			

Data completării Kitöltés dátuma	**Semnătura titularului de curs** Előadás felelősének aláírása	**Semnătura titularului de seminar** Szeminárium felelősének aláírása	**Semnătura titularului de curs practic** Gyakorlati szem. felelősének aláírása
2020.04.09.			

Data avizării în departament Intézeti jóváhagyás dátuma	**Semnătura Directorului de Departament** Intézetigazgató aláírása	
2020.04.16.		
Data avizării la Decanat Dékáni jóváhagyás dátuma	**Semnătura Prodecanului responsabil** Felelős dékánhelyettes aláírása	**Ştampila facultăţii** Egyetem pecsétje
2020.04.30.		